

" 'Acaba amelim sahih oldu mu?' der, iade eder..." bu konuyu; Üstadımızın nazara verdiği iki merhem ve iki ilaç noktasında tedavi maksatlı, bir makale olarak ele alır mısınız?

"Amma mezheb-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat derler ki: '**Cenâb-ı Hak bir şeye emreder, sonra hasen olur. Nehyeder, sonra kabih olur.**' Demek emirle güzellik, nehiyle çirkinlik tahakkuk eder. Hüsün ve kubh, mükellefin ittilâına bakar ve ona göre takarrur eder. Şu hüsün ve kubh ise, surî ve dünyaya bakan yüzünde değil, belki ahirete bakan yüzdedir."

"Mesela, sen namaz kıldın veya abdest aldın. Halbuki namazını ve abdestini fesada verecek bir sebep, nefsülemirde varmış; lakin sen ona hiç muttali olmadın. Senin namazın ve abdestin hem sahihtir, hem hasendir. Mutezile der: '**Hakikatte kabih ve fâsittir. Lakin senden kabul edilir. Çünkü ceclin var, bilmedin ve özrün var.**' Öyleyse, Ehl-i Sünnet mezhebine göre zahir-i şeriate muvafık olarak işlediğin ameline '**Acaba sahih olmuş mu?**' deyip vesvese etme. Fakat '**Kabul olmuş mu?**' de, gururlanma, ucbe girme."(1)

İnsan abdestini bozacak bir durumu bildiği halde, namaz kılsa, bu **çirkin bir günah** olur. Aynı adam abdesti bozan şeyden habersiz bir şekilde namaz kılsa, bu kez namaz **güzel ve sevaplı** olur.

Şimdi amelde bir değişiklik olmadığı halde, aynı amelin hem günah hem de sevap olması insanın ittilâına, yani o şeye muttali olup olmamasına, bilip bilmemesine bağlanmıştır. Abdesti bozacak durumu bildiği halde namaz kılmaması günah iken, bilmediği için kılmaması halinde namazı sahih olur. Demek burada **sevap ve günah durumu, kişinin bilip bilmemesine göre değişiyor.**

Şayet sevap ve günah zatında çirkin ya da güzel olmuş olsa idi, o zaman adamın bilip bilmemesinin bir önemi kalmazdı. Şayet abdest özünde kusurlu olsa idi, onun sevap olma ihtimali söz konusu olmazdı.

Ehl-i sünnet "**Sevap ve günahın asıl illeti Allah'ın emri ve nehyidir.**" demektedir. Yapılan işten Allah razı olursa, o güzeldir, razı olmazsa çirkindir. Bilmeden kusurlu bir abdest ile namaz kılan adamın namazı sahihtir ve sevaplıdır. Ama bilerek kusurlu abdestle namaz kılsa, Allah bundan asla razı olmaz.

Mutezile; **“Bir şey aslı itibari ile güzel veya çirkin olduğu için, Allah da ona güzel veya çirkin demiştir.”** diyerek, Allah’ın ezeli iradesini bir bakıma kayıt altına almış gibi oluyorlar. Bunların bu fikrine göre şeriatların farklı olması da imkânsız olur. Zira bunların fikrine göre hakikatte güzel olan bir şey daima güzeldir, çirkin ise daima çirkindir. Öyle ise bir zaman güzel denilen şeye, başka bir zaman çirkin demek çelişki olur. Hâlbuki Allah, her peygamberini farklı bir şeriat ile göndermiştir. Bir şeriatla emrettiği şeyi, başka bir şeriatla yasaklamıştır. Bu farklılık da mutezilenin batıllığına işaret ediyor.

Ehl-i sünnete göre ise; hüsün ve kubuh yani güzellik ve çirkinlik ancak Allah’ın emir ve yasaklarının bir neticesidir. Allah bir şeye güzel dedi mi güzel olur, çirkin dedi mi çirkin olur diyerek, Allah’ın ezeli iradesine kayıt koymuyorlar. Yani **güzellik ve çirkinlik; Allah’ın dilemesi ve iradesi ile olan şeylerdir.** Bu yüzden hikmeti gereği, çirkin dediği şeye bazen güzel der, güzel olur. Bir şeriatla yasak olan şeyin, başka şeriatla serbest olması gibi.

Mutezileye göre; **“her güzel şey emredilmiş, her çirkin şey yasaklanmış”**tır. Bu durumda, bu mezhebi esas alanların *“Acaba yaptığım amel hakikatte emredilen şekliyle midir?”* diye vesveseye düşmeleri gerekir. Çünkü onların kabulüne göre güzele ulaşamayınca amellerinin boşa gitmesi gerekir.

Hâlbuki **Allah, insanlar için kolaylık diler, zorluk dilemez.** İyi niyetle yapılan ameller, zatında noksan da olsa Allah tarafından kabul edilir.

İbadetlerin illeti emir, haramlardan sakınmanın illeti ise nehiydir. Yani, *“Biz niçin oruç tutuyoruz?”* sorusunun cevabı, **“Allah böyle emrettiği için.”** şeklindedir. Oruç tutmanın birçok faydası da vardır. Ramazan Risalesi bu hikmetleri çok güzel ortaya koymuştur. Ama Üstadımızın değişik vesilelerle ders verdiği gibi, biz bu hikmetler için oruç tutmuyoruz.

Ayet-i kerimede orucun Ramazan ayında tutulması emredildiği halde, bir kişi başka aylarda on ay oruç tutsa oruç borcu üzerinden sakıt olmaz. Yahut bir insan güneşin doğuşunu müteakip aç kalmaya başlasa da yatsıdan üç saat geçinceye kadar aç kalsa oruç tutmuş olmaz. Orucun hikmetleri bu ikinci halde de fazlasıyla yerine gelmiştir ama emredildiği gibi yapılmadığı için bu açlık, oruç olmamıştır.

Demek ki ibadetlerde esas olan emre uymak, kulluğunu hatırlamak, bunun gereğini şuurlu bir şekilde yerine getirmektir. Zaten ibadetlerin bir kısmının hikmetlerini bilmemiz söz konusu olmaz. Mesela, sabah namazını niçin iki rekât kılarız da öğleyi dört, akşamı üç kılarız. Bunun hiçbir izahı yoktur. Bu sorunun tek bir cevabı vardır: **Rabbimiz öyle emrettiği ve Allah Resulü (asm.) namazlarını böyle kıldığı için.**

Biz, sabah namazının farzını iki rekât kılmakla emre uymuş oluruz, akşamınıkini de üç rekât kılmakla... Mesele, rekât sayılarında değildir, **esas olan emre uymaktır.** Bu incelik Mutezile mezhebinde ihmal edilir. Onlar, Üstadımızın naklettiği

---

gibi, şöyle derler:

"Medar-ı teklif olan ef'al ve eşya, kendi zatında, ahiret itibarıyla ya hüsnü var, sonra o hüsnü binaen emredilmiş veya kubhu var, sonra ona binaen nehyedilmiş. Demek eşyada, ahiret ve hakikat nokta-i nazarında olan hüsnü ve kubh zatidir; emir ve nehy-i İlâhî ona tâbidir." Bu mezhebe göre, insan her işlediği amelde şöyle bir vesvese gelir: **"Acaba amelim nefsülemirdeki güzel surette yapılmış mıdır?"**

Bu hüküm, helal ve haram gıdalarda bir derece geçerli olabilir, bir derece diyoruz çünkü bazı kavimlere helal olan gıdaların başka kavimlere haram kılındığı da bir vaki'dir. Eğer bir gıdanın helal olmasında esas olan onun güzelliği olsa idi, bütün insanlar ve bütün devirler için onun helal olması gerekirdi.

Bu hüküm, ibadetler için hiç geçerli değildir. Namaz örneğimize tekrar dönelim. Sabah namazını üç rekât kılmamızın ne gibi bir kötülüğü vardır ki ondan dolayı yasaklanmış olsun da iki rekât olması farz kılınmış olsun. Bu soruya bir cevap bulmak mümkün değildir. Keza, orucu bir başka ayda tutmanın nasıl bir çirkinliği vardır ki, o ayda değil de Ramazan ayında farz kılınmıştır. Bu sorunun da cevabı verilemez.

O halde söz Ehl-i sünnet âlimlerininindir: Allah bir ibadeti kaç rekât emretmişse onun güzelliği o kadar rekât kılınmasındadır. Keza oruç tutmayı hangi ay için farz kılınmışsa, orucun güzelliği o ayda tutulmasıyla ortaya çıkar.

Kudret kitabı olan kâinatta bunun sonsuz denecek kadar örnekleri vardır. Kendi bedenimizden bir örnek verelim. Elimizdeki parmakların beş tane olması, gözlerimizin iki tane olması burnumuzun ise bir tane olması güzeldir.

"Emrolunduğun gibi dosdoğru ol..." (*Hûd, 11/112*) emri, bütün müminlere de verilmiştir. İncancımızın doğru olması, iman hakikatlerine Ehl-i sünnet itikadına göre inanmamızla gerçekleştiği gibi, ticaretteki doğruluğumuz yalandan, faizden, ihtikârdan uzak bir ticaret yapmakla gerçekleşir.

İbadetlerimizin de dosdoğru olması onların emredildiği gibi yapılmasıyla gerçekleşir. Bu hakikatten gaflet eden bazı vesveseli insanlar, ibadeti çok daha mükemmel yapacağım derken bazı aşırılıklara sapar ve hataya düşerler. Mesela, oruçlu kimsenin iftarda ve sahurda az da olsa bir şeyler yemesi gerekir. Çok daha mükemmel oruç tutacağım diye hiç iftar ve sahur yapmadan günlerce aç kalan kişi takva adı altında kerahete düşer.

Mâide suresinin 87. ayetinde mealen şöyle buyrulur:

"Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz şeyleri (siz kendinize) haram kılmayın ve sınırı aşmayın. Allah sınırı aşanları sevmez."

Bu ayetin ve bir sonraki ayetin nüzul sebebi hakkında şu bilgi verilir:

Bir grup sahabenin gündüzleri devamlı oruç tutmaya, geceleri uyumadan namaz kılmaya, kadınlarının yanına gitmemeye, et yememeye azmettiklerini duyan Allah Resulü (asm.) onların yanına giderek, **“Ben böyle bir kulluk şekliyle emrolunmadım.”** diye ikazlarına başlar ve sözlerini şu ifadelerle tamamlar: **“Benim yolumdan çıkan benden değildir.”**

İşte bu muhterem zatlar, takva zannıyla bir nevi vesveseye kapılarak Peygamber Efendimizin (asm.) sünnetine ters düşen bir yola girmişler ve onun müdahalesiyle hatalarından dönmüşlerdir.

Takva zannıyla yanlış yola girme vesvesesi, özellikle abdest ve namaz konusunda daha fazla görülür. Bir mümin, abdestini emredildiği gibi aldı mı mesele tamamdır. Daha fazla hassasiyet göstererek üç kere yıkaması gereken bir organını beş kere yıkadı mı buna takva denmez, vesvese denir. Üç kere yıkanacak bir organı beş kere yıkamak daha iyi olsaydı, üç rekâtlık bir namazı da beş rekât kılmak daha makbul olurdu.

Su bulunmayan yerde teyemmüm caizdir. Su ile yıkanmak zatında güzel olduğu için abdestin su ile alınması şart olsaydı teyemmümle abdest caiz olmazdı.

“Dinde zorluk yoktur.” ve **“Din kolaylıktır.”** hükümlerine uyuluyor ve su olmayınca teyemmümle abdest alınabiliyor. Mesele suda veya toprakta değil, söz dinlemekte, emir tutmaktır. Teyemmüm yapan kişi de emir dinlemiş olur, su ile abdest alan kişi de.

Bu gibi vesveselere düşmemenin yolu, ibadetlerimizi emredildiği gibi dosdoğru yapmaya çalışmak, ama huzur ve huşu noktasında kendimizi fazla zorlamamak, huzura engel hallerden de mümkün olduğu kadar uzak kalmaya dikkat etmektir.

İlm-i kelim âlimleri; **“Allah hikmeti değil, hikmet Allah’ın emrini takip ediyor.”** diye hükmetmişler. Yani Allah emreder, sonra hikmetler ona tesbih tanesi gibi takılmaya başlar. Meseleye bu açıdan bakmak gerekir.

Nebilerin farklı şeriatları bunun en açık delilidir. Tevrat'ta haram olan birçok husus, İncil'de helal kılınmıştır. İncil'de helal olanların bir kısmı da Kur'an'da haram kılınmıştır. Mesela, şarap içmek İncil'de helal iken, Kur'an'da haram kılınmıştır.

İslam'da Ramazan'da yemek haram iken, bayramda oruç tutmak haramdır. Dolayısı ile oruç tutmak mutlak hasen olmuş olsa idi, her durumda cari olmak gerekirdi. Şarap içmek mutlak çirkinlik olsa idi; İncil'de de haram olması gerekirdi...

Mutezile, akli şeriatın yerine koyarak şöyle der: Aklın güzelliğini idrak ettiği şeyler, yine aklın mükellef kılmasıyla vacib olur. Çirkinliğı anlaşılan işten de kaçınmak aklın teklifiyle vacib olur.

1) bk. [Sözler, Yirmi Birinci Söz, İkinci Makam.](#)